

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-32>
УДК 35.071.2

*Плотнік Наталія Анатоліївна,
аспірантка кафедри публічного управління та державної служби,
навчально-наукового інституту “Інститут державного управління”
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: plotnik_kh@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-2268-6926>*

КУЛЬТУРНИЙ РЕСУРС ЯК АКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. У статті розглянуто особливості соціально-економічного розвитку територіальних громад після завершення в країні проведення реформи децентралізації влади та повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. Визначено, що врегулювання міжбюджетних відносин внаслідок реформи децентралізації відкрили для регіонів та територіальних громад нові можливості у формуванні місцевих бюджетів, розвитку економіки. Загрози та виклики безпеці та економіці територіальних громад України внаслідок російської агресії свідчать про необхідність проведення органами місцевого самоврядування змін та підходів до формування місцевих бюджетів, економічного зростання.

Встановлено, що успішна реалізація стратегій місцевого розвитку територіальних громад залежить від ефективного використання наявних ресурсів та можливостей, а також спроможності територіальних громад управляти інвестиційно-інноваційною діяльністю. Використання специфічної форми кооперації – кластерної моделі економіки, дасть можливість розвивати в сільській громаді малий і середній бізнес, у міських громадах підприємництво та креативні індустрії, що дозволить створити нові робочі місця, зосередити і використати кошти на розвиток інновацій.

Обґрунтовано важливість залучення «культурних ресурсів» для соціально-економічного розвитку територіальних громад та проблеми використання складових культурного ресурсу для створення позитивного іміджу спроможної громади. На відміну від міських громад більшість територіальних громад у сільській місцевості не мають високого рівня ділової активності, мають низький рівень соціально-економічного розвитку. Використання наявного туристично-рекреаційного, природного та культурно-історичного потенціалу дозволить провести трансформацію депресивних територій, перетворивши їх на фінансово процвітаючі та культурно-економічно розвинуті території. Зазначено, що ефективний розвиток громади напряму залежить від правильності використання культурного ресурсу та компетентності керівництва органів місцевого самоврядування, працівників сектору культури.

Як цитувати: Плотнік Н. А. Культурний ресурс як активний інструмент соціально-економічного розвитку територіальних громад. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 450–468. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-32>

In cites: Plotnik, N.A. (2025). Cultural resource as an active tool for socio-economic development of territorial communities. *State Formation*, no. 1 (37), 450–468. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-32> [in Ukrainian].

© Плотнік Н. А., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Реалізація креативних ідей, створення нового культурного продукту, що продається, є стратегічним потенціалом для економічного розвитку територіальних громад, а також сприяють їх сталому і комплексному зростанню.

Ключові слова: *децентралізація, культура, децентралізація у сфері культури, культурний ресурс, креативні індустрії.*

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток регіонів є неможливим без функціонально спроможних, економічно розвинених, конкурентоспроможних та інституційно сталих територіальних громад, які виступають фундаментом загальнодержавного устрою. Впровадження нового адміністративно-територіального устрою та реалізація бюджетної децентралізації в Україні суттєво зміцнили потенціал місцевого самоврядування, розширивши його можливості у вирішенні актуальних проблем розвитку на місцевому рівні. Перерозподіл владних повноважень сприяв формуванню нової системи міжінституційних відносин між різними гілками влади, активізації міжрегіональної співпраці, а також посиленню громадянської згуртованості у межах територіальних громад, що проявляється у зростанні участі громадян у процесах державотворення, місцевого розвитку та підвищення якості публічних послуг.

Водночас, пошкодження або повна руйнація інфраструктурних, промислових та житлових об'єктів внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, зростання ризиків для життя населення та міграція кваліфікованих фахівців до інших регіонів і за кордон, стали серйозними викликами для місцевого самоврядування, особливо в громадах, розташованих у зонах «бойових дій» або «можливих бойових дій» [19].

В умовах кризових трансформацій культурна сфера, завдяки своїм ресурсам, може виступати потужним інструментом для соціально-економічного розвитку, суспільного примирення та консолідації суспільства, оскільки культурні, креативні й туристичні індустрії мають значний стратегічний потенціал, а історична та культурна спадщина є важливим ресурсом регіонального і національного розвитку. У зв'язку з цим, ефективне використання культурного потенціалу має стати одним із пріоритетів діяльності органів місцевого самоврядування у процесі післявоєнного відновлення та стратегічного планування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Майбутнє як кожного окремого громадянина, так і держави загалом, значною мірою залежить від ефективного формування та практичної реалізації механізмів розвитку територіальних громад, які виступають базовим елементом інституту народовладдя в регіональному вимірі. Саме тому проблематика реформування системи місцевого самоврядування, забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів і розробки дієвих інструментів регіональної політики є предметом активного наукового осмислення вітчизняних науковців. Значний науковий внесок у вивчення зазначених питань зробили З. Варналій [24],

Е. Лібанова [14], Д. Стеченко [28], В. Воронін [4], Ю. Куц [12], О. Конотопцев [10], В. Мамонова [16] та інші дослідники.

Зокрема, у працях К. Козлова [9], А. Диріва [5], І. Шлапак [31] акцентовано увагу на ролі соціального капіталу та впливі децентралізаційних процесів на соціально-економічний розвиток територій. Автори підкреслюють, що ефективне регулювання міжбюджетних відносин формує передумови для зростання економічної діяльності та підприємництва в регіонах.

Наукова позиція І. Ксьонжик, Л. Потравки та В. Замкового полягає у важливості створення інституційних умов для реалізації стратегій місцевого розвитку на основі інвестиційно-інноваційного підходу [11]. Водночас М. Малик у своїх дослідженнях акцентує увагу на необхідності оцінки доцільності використання кластерних структур і коопераційних моделей у контексті формування політики сталого розвитку громад [15].

Слід зауважити, що ще у 2006 році В. Мамонова звертала увагу на важливість раціонального управління ресурсним потенціалом громади як ключового чинника її успішного розвитку [16]. Аналогічну точку зору має і Д. Савчук, який пов'язує динаміку розвитку територіальних громад із ефективністю використання наявних ресурсів [27].

І. Шлапак, аналізуючи сучасні механізми стимулювання економічного зростання на регіональному рівні, наголошує на необхідності оновлення підходів до ресурсного забезпечення та вдосконалення механізмів економічного стимулювання. На його думку, урахування складових ресурсного потенціалу та соціальної спрямованості регіонів є передумовою для формування результативної регіональної політики та забезпечення стабільного економічного розвитку [31].

Грунтовний аналіз визначення складових ресурсного потенціалу територіальних громад, характеристики засобів та сил, що визначають конкурентні переваги та можливості для її розвитку, зробила у своїй праці Т. Лісман [13]. На її думку, усі елементи потенціалу територіальної громади функціонують у взаємозв'язку та суттєво впливають на темпи й напрями економічного розвитку.

Одним із важливих ресурсів сьогодення є креативні індустрії. Висвітленням проблем розвитку креативних індустрій в Україні, їх ролі та значенню для галузі економіки займалися Н. Мартинович [17], Л. Пащук [21], Т. Ялоха [32], О. Коваленко [33], І. Тарасенко [29], І. Петрова [22] та інші.

Т. Ялоха, В. Білан та Р. Громадський [32] вважають, що креативні індустрії включають види діяльності з високою доданою вартістю, які базуються на широкому використанні знань, технологій, креативності, кмітливості інновацій, створенні унікальних продуктів і відповідному застосуванні авторського права. На думку вчених, завдяки створенню доданої вартості, збільшенню робочих місць, зміні споживчих витрат, підсиленню інноваційної складової, розвитку діджиталізації та цифровізації економіки, а також підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності пріоритетних

галузей економіки, на думку науковців, здійснюється позитивний вплив креативних індустрій на економіку країни.

У статті «Регресійний аналіз впливу економічних факторів на розвиток креативних індустрій в Україні» [21] автори не лише визначили вплив окремих економічних чинників (інноваційності та експорту) на розвиток креативних індустрій в Україні, але й довели, що зростання експорту продукції креативних індустрій та послуг має позитивний вплив на валову додану вартість та стимулює загальний економічний розвиток.

Всесвітній економічний форум (WEF) визначив креативність однією з головних компетенцій майбутнього. Як зазначає Джон Ньюбігін, член ради креативних індустрій уряду Великобританії, «основним паливом економіки ХХ ст. була нафта, а паливом ХХІ ст. – є креативність» [3].

Аналіз наукових робіт зазначених вище авторів виявив актуальність подальшого вивчення питань щодо використання органами місцевого самоврядування наявних культурних і креативних ресурсів для забезпечення соціального та економічного розвитку територіальних громад. З огляду на триваючі політичні, економічні та інституційні трансформації, що відбуваються навіть в умовах воєнного стану, необхідність інтеграції культурного потенціалу у стратегії соціально-економічного зростання територій набуває особливої значущості як у теоретичному так і практичному вимірах.

Мета дослідження. Шляхом здійснення аналізу наявних культурних ресурсів, засобів та напрямків роботи територіальних громад в Україні, визначити можливості розвитку економіки на культурних засадах в рамках існуючої ринкової системи та втілення в життя громади сучасних форм креативної індустрії, що сприяють соціально-економічному поліпшенню життя населення територіальних громад.

Методологія дослідження. Під час написання статті автором було проаналізовано українське законодавство, програми та стратегії розвитку територіальних громад, а також інші публікації та дослідження у відкритих джерелах, що стосуються сфери культури, а саме культурних ресурсів та креативних індустрій.

Відповідно до визначеної задачі та для досягнення мети дослідження було використано сукупність наукових методів та підходів, таких як: узагальнення, метод класифікації й систематизації, метод функціонального аналізу, метод порівняльного аналізу, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Проблематика соціально-економічного розвитку регіонів, аналіз наслідків впровадження системного підходу до стратегічного планування, а також забезпечення сталого розвитку України «як передумови зростання добробуту її населення» [4], продовжує привертати увагу не тільки науковців, економістів, але й представників державних та місцевих органів виконавчої влади, бізнесових та громадських організацій. Внаслідок динамічних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, реалізації заходів Державної Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою

постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 13.08.2024 р. № 940), розробленої відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, визначених Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722, враховуючи положення Плану України, схваленого розпорядженням КМУ від 18.03.2024 р. № 244 та Плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки, затвердженого розпорядженням КМУ від 18.06.2024 р. № 588, а також зміни державного управління на «сервісно-орієнтовану державу», стає нагальним перегляд залучення територіальними громадами наявного ресурсного потенціалу для досягнення суттєвих економічних та соціальних результатів розвитку регіонів.

Підтримуємо наукову позицію М. Орлатого, С. Романюка, І. Дегтярьова та інших дослідників, які вважають, що загальне поліпшення ефективності реалізації потенціалу регіону можливе лише за умов раціонального й результативного використання будь-яких із наявних ресурсів. Науковці акцентують, що рівень діяльності територіальних громад безпосередньо залежить від того, наскільки ефективно вони залучають і використовують ресурси, якими володіють, і які формують їхній ресурсний потенціал [25]. При цьому особливо важливо враховувати не лише внутрішні ресурси самих громад, але й ширший спектр можливостей, що доступні на рівні регіону та суспільства загалом. Важливо, що у своїй науковій праці, разом із поняттями «ресурс», «ресурсні можливості» науковці розглядають таке важливе поняття як «ресурсний потенціал». На їхню думку, «ресурсний потенціал» є джерелом і засобом відтворення територіальних громад, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки розвитку регіону. «Здійснення соціально-економічних перетворень в Україні значною мірою залежить від використання ресурсного потенціалу регіону, адже гармонійність і збалансованість розвитку його складових є найважливішою передумовою розвитку країни та суспільства»[25].

Як відомо, слово «потенціал» прийшло до нас з латинської мови (від латинського слова *potentia*) та перекладається як можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані. Відповідно «ресурсний потенціал територіальної громади» пояснюється як «сукупність взаємопов'язаних ресурсів території, які використовуються для забезпечення життєдіяльності територіальної спільноти, а також відносин власності між їх володарями, яка має бути об'єктом управління для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування із застосуванням сучасних методів ресурсного менеджменту» [23, с. 155].

Крім того, термін «потенціал» використовується для трактування сталого розвитку територій. Зокрема, під поняттям «потенціал сталого розвитку територій» вбачають сукупність наявних ресурсів і потенційних можливостей їх відтворення, зростання, що здатні забезпечити стабільну збалансованість параметрів процесів розвитку територій в їх динамічному русі [23, с. 126].

За Т. Лісман, поняття «ресурсний потенціал» об'єднує майновий, природно-ресурсний, виробничо-технічний, демографічний, фінансовий, інвестиційний, інноваційний тощо потенціали, а також власну територію з певним типом її інфраструктури [13]. Таким чином, таке поєднання потенціалів є важливим підґрунтям для функціонування територіальної громади, а їх пряме або побічне використання впливає на досягнення соціально значущих результатів.

Виходячи з цього, автор підтримує позицію Н. Кризиної, яка вважає, що ресурсний потенціал територіальної громади уявляє собою сукупність взаємопов'язаних ресурсів територій, які використовуються для забезпечення життєдіяльності територіальної спільноти, а також відносин власності між її володарями, яка має бути об'єктом управління для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування із застосуванням сучасних методів ресурсного менеджменту [23, с. 155].

Варто підкреслити, що ресурси на відміну від ресурсного потенціалу існують незалежно від суб'єктів економічної діяльності, оскільки ресурси – це «наявні елементи системи, на основі яких вона функціонує та розвивається і які в умовах конкретної ситуації доцільні для застосування як засоби досягнення цілей» [13]. Згідно термінологічного словника «Публічне управління» ресурси складаються з таких основних видів потенціалів, як економічний, природний, поселенський, трудовий, соціальний, інформаційний, фінансовий та ін. [23].

У цьому контексті, можна вважати «культурні ресурси» одним зі необхідних елементів системи соціально-економічного розвитку територіальної громади, регіону.

Важливо, що завдяки проведенню секторальної децентралізації в Україні вдалося привернути увагу державних органів та органів місцевого самоврядування саме до переосмислення ролі та функції культури в сучасному житті українського суспільства. І хоча в Законі України «Про культуру» під поняттям «культура» визначено сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти [7], останнім часом все більше науковців, переосмислюючи роль культури для суспільства, розглядають вплив її окремих секторів на соціально-економічний розвиток держави.

Л. Афанас'єва вважає, що культура як ресурс економічного розвитку виступає у вигляді можливості отримання економічної вигоди від використання культурної спадщини, інтелектуальної власності, поживлення культурного життя міст і сільських поселень, а також отримання доходу від діяльності культурних індустрій та ін [2].

Між тим, українська культурна діячка та експертка з питань культурної політики І. Френкель наголошує на важливості культурної ідеї та культурного ресурсу в якості основи культурно-економічних стратегій розвитку малих міст та невеликих територій. Саме завдяки використанню культурного ресурсу під

час втілення культурної ідеї/проєкту, на думку експертки, проходять м'які трансформаційні процеси перетворення культурних просторів та формування громади. Також І. Френкель вважає, що ефективність розвитку громади напряму залежить від компетентності керівництва органів місцевого самоврядування. «Опинившись в постіндустріальному суспільстві вони (органи місцевого самоврядування – *Авт.*) повинні розуміти, що компетентне управління культурними ресурсами та ефективне залучення людського потенціалу до процесів розбудови сталої громади може суттєво підвищити додану вартість території, стати основою ціннісного та економічного фундаменту розвитку» - стверджує І. Френкель [30].

У Методичних рекомендаціях Міністерства культури та інформаційної політики України щодо створення і організації функціонування центрів культурних послуг у територіальних громадах під поняттям «культурно-ресурсний потенціал громади» зазначається сукупність ресурсів матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, культурної інфраструктури, культурних практик, митців та мистецьких колективів (професійних та аматорських), інших діячів сфери культури, результатів їх діяльності, їх територіальних поєднань, які можуть бути безпосередньо використані для розвитку сфери культури громади та задоволення потреб населення в якісних культурних послугах [20].

На нашу думку, послуговуючись поняттями «ресурс», «ресурсний потенціал» та «культура» під поняттям «культурний ресурс» можна вважати будь-який об'єкт культурної спадщини, місце, знання, традицію чи культурну практику, цінності, що мають історичне, соціальне, естетичне або духовне значення для спільноти. Культурні ресурси можуть бути матеріальними (архітектурні пам'ятки, артефакти, музеї, бібліотеки, будинки культури, мистецькі школи, театри, галереї тощо) або нематеріальними (традиційний фольклор, мова, традиції, звичаї, традиційні народні ремесла, різні види мистецтва, гастроспадщина).

З одного боку, ми спостерігаємо за впливом на розвиток економіки окремих секторів культури (матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, туризму, медіа (кіно, телебачення, радіо, видавництво), мистецтва (театрального, музичного, художнього та декоративно-ужиткового, арт), дизайну, архітектури, моди, реклами, виставкової справи, тощо). З іншого боку, ми маємо приклади позитивного впливу використання культурного ресурсу на зайнятість населення, розвиток інфраструктури та людського капіталу територіальних громад, підвищення діяльності закладів культури та якості надання культурних послуг, а також на розвиток та консолідацію суспільства. Культурна спадщина є колосальним ресурсом розвитку регіонів, а культурні, туристичні та креативні індустрії мають значний потенціал для економічного розвитку територіальних громад.

На нашу думку, досягти значного впливу на економіку, використовуючи культурні ресурси та потенціал територіальних громад можна завдяки кільком ключовим чинникам, наведеним у таблиці 1.

Таблиця 1. – Ключові чинники використання культурного ресурсу на соціально-економічний розвиток

Table 1. – Key factors in the use of cultural resources for socio-economic development

№	Чинник/ Factor	Культурний ресурс/ Cultural resource	Результат/ Result
1	Розвиток туризму	Пам'ятки архітектури, музеї, історичні місця, культурні заходи, мистецькі проекти	Збільшення кількості туристів призводить до зростання доходів у сфері готельного бізнесу, транспорту, громадського харчування, розваг, торгівлі тощо
2	Створення робочих місць	Мистецтво, дизайн, кіноіндустрія, видавнича справа, організація культурних і мистецьких подій тощо	Виготовлення культурного продукту збільшує кількість задіяних людей, а значить забезпечує їх зайнятість
3	Залучення інвестицій	Об'єкти культурної спадщини, культурні проекти	Відновлення та розвиток культурної спадщини сприяє залученню державних і приватних інвестицій, розвитку креативних індустрій
4	Розвиток місцевого бізнесу	Виготовлення сувенірної продукції, народні традиційні ремесла, гастрономічний туризм, дизайн та виробництво народного одягу тощо	Культурні ресурси стимулюють виробництво, що сприяє зростанню малого бізнесу та торгівлі
5	Підвищення якості життя	Заклади культури, культурні проекти, фестивалі, виставки, концерти, культурні події	Розвиток культурної інфраструктури робить територіальні громади більш відомими, привабливими для життя і роботи, що впливає на притік в громаду спеціалістів та талановитих працівників

**Джерело: розробка Плотнік Н. А.*

**Source: developed by Plotnik N. A.*

Отже, будь-яка територіальна громада, регіон, маючи власний культурний ресурс і потенціал, які можна використовувати у якості культурної складової для соціально-економічного розвитку території, може створювати сприятливі можливості для підприємництва, залучення інвестицій та формування позитивного іміджу регіону чи країни. Це можуть бути природні чи історико-культурні об'єкти, народні ремесла чи народні традиції, особливості національної кухні чи мистецькі культурні проекти. І тільки завдяки спільному баченню органами місцевого самоврядування, працівниками культури, представниками бізнесу та громадськості щодо їх використання та розвитку дозволить досягнути значних результатів в соціально-економічному розвитку територіальних громад.

Враховуючи результати проведення реформи децентралізації в Україні, можна зазначити, що децентралізація у сфері культури – це забезпечення доступності всіх культурних можливостей та саморегулювання культурного простору саме на рівні місцевої громади, як конкретного життєвого середовища людини. Створення необхідних умов для розвитку національної культури, збереження нематеріальної культурної спадщини на території кожної

територіальної громади повинно сприяти формуванню активного громадянина з високою духовністю, інтелектом, здатністю вирішувати політичні, економічні та соціальні проблеми як окремої громади так і держави в цілому.

Не слід забувати про такий елемент культурного ресурсу як «об'єкти культурного призначення» територіальних громад, які є єдиними осередками із збереження нематеріальної культурної спадщини, естетичного виховання дітей та молоді, розвитку самодіяльної творчості, аматорства, організації дозвілля, просторами для реалізації місцевих громадських ініціатив та надання якісних і доступних культурних послуг мешканцям громади. В Законі України «Про культуру» під об'єктами культурного призначення зазначено «цілісні майнові комплекси клубних закладів (клубів, будинків культури, палаців культури тощо), парків культури та відпочинку, бібліотеки, музеї, архіви історико-культурних заповідників, театральні-видовищні закладів (театри, філармонії, концертні організації, музичні колективи, ансамблі тощо), кінотеатри, інші закладів культури; пам'ятки культурної спадщини, предмети колекцій, зібрання, фонди, будівлі, споруди культурного призначення та інші культурні цінності» [7]. Як центри місцевої активності, об'єкти культурного призначення виконують декілька важливих завдань, серед яких слід назвати такі:

- збереження історичної пам'яті, національних традицій та звичаїв, народно-пісенної культури та народних ремесел, передача знань наступним поколінням
- розвиток толерантності та соціальної гармонії через створення сприятливих умов для спілкування, обміну думками між різними категоріями населення
- розвиток творчих здібностей, отримання культурно-освітніх знань та навичок, духовне та естетичне виховання населення
- розвиток туристичної привабливості через залучення туристів та інвесторів на важливі культурно-мистецькі заходи (фестивалі, ярмарки, культурні акції, виставки, концерти), розширення можливостей для розвитку малого та середнього бізнесу.

Таким чином, об'єкти культурного призначення є не тільки платформою для розвитку творчих здібностей, спілкування та реалізації громадських ініціатив та культурно-мистецьких проєктів, але й невід'ємною частиною для успішного економічного розвитку територіальних громад.

Слід зазначити, під час процесу децентралізації активно зросла їхня роль як центрів громад, де кожен із жителів отримує кваліфіковане та фахове обслуговування, а спільні дії інституцій громади спрямовуються на примноження культурних надбань українського народу та національних меншин, які проживають на даній території.

Під час російсько-української війни заклади культури також стали простором для психологічної підтримки населення, проведення різноманітних активностей спільно з міжнародними організаціями та фондами, волонтерськими та гуманітарними центрами, центрами підтримки ЗСУ. На базі закладів культури «культурно-мистецькою громадськістю» [7] спільно з громадським сектором та органами місцевого самоврядування нарешті стали реалізовуватися культурно-

мистецькі проєкти та проєкти міжнародної технічної допомоги, які дозволяли не тільки розширити можливості культурного обслуговування населення, забезпечити реалізацію громадських ініціатив за кошти міжнародних донорів та вирішити проблемні питання, що існують в громаді за рахунок залучення додаткових коштів /інвестицій, але й стати важливою часткою для наповнення місцевих бюджетів. Особливо важливим це стало на початку російсько-української війни, коли більшість місцевих бюджетів територіальних громад, що знаходяться у зоні бойових або можливих бойових дій (таблиця 2 – Сумська, Харківська, Дніпропетровська області), стрімко зменшилася. Ймовірно, що це пов'язано із веденням бойових дій на території України, зменшенням чисельності підприємств та працівників, тощо.

Таблиця 2. – Бюджети територіальних громад за 2021-2024 р.р
Table 2. – Budgets of territorial communities for 2021-2024

Область/ Region	Територіальна громада/ Territorial community	Чисельність наявного населення/ Current population			Всього надходжень, (грн)/ Total revenue (UAH)		
		2021	2022	2024	2021	2022	2024
Дніпропетровська	Дніпровська	1 016 255	971 078	971 078	12 260 135 660	15 571 000 000	17 845 560 276
Сумська	Сумська	274 959	267 046	267 046	2 431 518 364	2 600 058 186	2 846 819 554
	Кролевецька	35 992	35 033	35 033	194 391 657	177 183 598	203 425 023
	Тростянецька	28 834	28 107	28 107	193 523 703	196 473 905	238 714 661
Харківська	Харківська	1 511 554	1 421 125	1 421 125	14 092 776 763	13 217 000 000	13 842 379 610
	Пісочинська	33 853	32 490	32 490	231 265 628	153 781 581	270 808 415
	Зміївська	42 170	40 563	40 563	188 091 062	168 720 273	259 730 019
	Печенізька	9 624	9 278	9 278	47 323 511	21 929 326	62 237 160
	Борівська	16 791	15 335	15 335	87 821 971	46 582 110	287 656 975
	Старосалтівська	7 642	7 424	7 424	46 562 014	12 365 166	30 126 164
	Чугуївська	40 878	37 962	37 962	307 871 622	440 086 562	240 000 464
	Ізюмська	54 558	48 072	48 072	209 622 660	109 336 956	178 056 085
	Мереф'янська	26 276	25 286	25 286	115 483 838	112 728 395	164 080 686
	Височанська	27 943	26 703	26 703	104 621 753	94 882 081	164 515 202
	Солоницівська	35 996	34 942	34 942	202 046 760	160 348 790	238 000 806
Полтавська	Полтавська	316 097	305 539	305 539	3 155 523 090	3 980 919 560	4 507 821 595
	Великобагачанська	11 345	10 952	10 952	69 060 089	75 144 349	97 189 924
	Чутівська	13 222	12 932	12 932	135 579 975	113 942 057	135 971 455
	Пирятинська	30 694	29 711	29 711	234 832 151	237 845 504	306 495 053
Вінницька	Вінницька	394 432	387 439	387 439	3 722 872 245	4 667 112 582	5 767 651 249
	Тульчинська	43 997	43 012	43 012	235 505 451	273 706 760	340 121 142
Івано-Франківська	Івано-Франківська	289 897	287 550	287 550	2 336 782 510	2 891 110 518	3 598 506 188
	Яремчанська	13 729	13 550	13 550	107 765 540	130 755 475	155 891 014
Львівська	Львівська	787 920	777 234	777 234	8 936 431 224	11 802 000 000	15 001 748 270
	Трускавецька	39 547	39 086	39 086	225 265 518	262 608 814	3 735 578 115
Закарпатська	Ужгородська	116 968	115 449	115 449	1 260 007 210	1 671 472 353	188 953 564
	Рахівська	23 609	23 497	23 497	90 658 506	150 977 813	125 404 151

*Джерело: розробка Плотнік Н.А. на основі даних сайту <https://bit.ly/49x2A7G>

*Source: compiled by Plotnik N.A. based on data <https://bit.ly/49x2A7G>

Проте, на кінець 2024 року ми вже констатуємо стабілізацію ситуації та зміну дохідної частини місцевих бюджетів у бік збільшення. Це стосується територіальних громад, у яких до війни вже були розвинені туристична діяльність та креативні індустрії. У таблиці 3 автором наведені вибіркові дані бюджетів територіальних громад східної, центральної та західної України, які до війни вже мали розвинуту туристичну інфраструктуру, досвід проведення на постійній основі культурних акцій та проєктів, залучення донорських коштів міжнародних організацій.

Аналіз місцевих бюджетів територіальних громад показав різкий спад у 2022 році, пов'язаний із повномасштабним вторгненням, а також подальшу стабілізацію та економічне зростання в частині місцевих податків і зборів, починаючи з 2023 року (таблиця 3).

Таблиця 3 – Місцеві податки і збори територіальних громад в Україні за 2021-2024 рр.

Table 3. – Local taxes and fees of territorial communities in Ukraine for 2021-2024

№	Область/ Region	Територіальна громада/ Territorial community	Місцеві податки і збори, (грн)/ Local taxes and fees (UAH)			
			2021	2022	2023	2024
1	Дніпропетровська	Дніпровська	4 189 263 199	4 196 511 577	4 513 199 319	5 162 889 804
2	Сумська	Сумська	523 981 367	471 936 454	501 990 573	616 575 775
3		Кролевецька	61 874 733	52 550 524	59 098 874	75 662 916
4		Тростянецька	61 979 445	49 226 343	58 100 650	68 434 302
5	Харківська	Харківська	5 218 632 341	3 498 479 992	4 154 894 300	4 384 042 948
6		Пісочинська	97 269 036	69 452 244	87 773 658	109 878 059
7		Зміївська	59 054 745	41 567 210	72 976 371	93 790 351
8		Печенізька	19 001 901	9 591 243	17 929 423	27 489 452
9		Борівська	30 824 962	10 885 863	15 829 601	27 113 758
10		Старосалтівська	19 355 993	5 174 545	6 638 890	12 100 878
11		Чугуївська	56 369 191	38 726 489	54 915 173	74 933 796
12		Ізюмська	62 885 861	27 713 558	31 460 909	55 370 139
13		Мереф'янська	38 246 340	29 126 278	40 394 890	55 292 784
14		Височанська	43 364 312	38 653 547	47 820 089	64 006 750
15		Солоницівська	45 838 021	38 762 742	53 701 392	69 647 945
16	Полтавська	Полтавська	755 444 116	911 797 775	843 669 831	1 092 344 660
17		Великобагачанська	21 443 329	21 553 321	27 294 181	32 138 861
18		Чутівська	31 958 562	32 478 232	40 072 042	48 677 371
19		Пирятинська	62 420 023	58 200 149	65 975 822	80 100 826
20	Вінницька	Вінницька	971 663 157	1 065 997 244	1 321 999 117	1 676 945 426
21		Тулчинська	62 059 112	61 699 863	73 374 601	91 157 329
22	Івано-Франківська	Івано-Франківська	610 738 870	652 440 950	844 363 593	1 080 760 109
23		Яремчанська	38 009 634	32 790 675	43 384 528	55 588 067
24	Львівська	Львівська	2 773 602 230	3 452 381 719	4 179 049 070	5 003 124 823
25		Трускавецька	97 704 908	105 201 055	30 086 791	147 690 060
26	Закарпатська	Ужгородська	286 251 292	302 660 529	382 880 774	515 698 556
27		Рахівська	20 618 975	20 196 335	22 047 229	28 937 154

*Джерело: розробка Плотнік Н. А. на основі даних сайту <https://bit.ly/49x2A7G>

*Source: compiled by Plotnik N. A. based on data <https://bit.ly/49x2A7G>

Зрозуміло, що кращі результати по збільшенню доходів у цій частині спостерігаються у міських громадах, які до реформи децентралізації мали статус міст обласного значення. Це пов'язано із більшою кількістю підприємств та малого бізнесу, ніж у сільських громадах, а також більш розвиненою інфраструктурою для проведення туристичної діяльності. Однак, слід зазначити, що місцеві бюджети окрім перелічених вище факторів також відчували на собі негативний вплив, пов'язаний із вилученням з місцевих бюджетів у жовтні 2023 року військового ПДФО. Внаслідок цього органи місцевого самоврядування були змушені переглядати свої бюджети, скорочувати витрати і шукати нові джерела фінансування. Одним із таких джерел стало залучення інвестицій/коштів міжнародних донорських організацій, грантів, надходжень за платні послуги бюджетних установ, креативних індустрій.

Л. Афанас'єва вважає, що культура покликана створювати сприятливі умови для креативно-творчої діяльності з метою об'єднання соціальних спільнот і їх самовираження в репродуктивних формах (інноваційні знання, ідеї та технології духовного виробництва). А виробництво громадської думки повинно мати організований і нормативно-виражений характер щодо інституціалізованої та не інституціалізованої духовної діяльності індивідів [1].

Креативні індустрії стають важливим виміром використання культурного ресурсу для соціально-економічного розвитку територіальних громад. У Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» від 19.06.2018 року № 2458-VIII під поняттям «креативні індустрії» визначено види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості [6].

У дослідженні Київської школи економіки «Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України» за 2019 рік, виконаного на замовлення та у співпраці з Міністерством культури та інформаційної політики України, за підтримки програми USAID «Конкурентноспроможна економіка України» [8] було порівняно розвиток креативних індустрій в Україні, США, Німеччині, Великій Британії, Польщі, Туреччині, Канаді, використовуючи методику Інституту статистики ЮНЕСКО та методику ЮНКТАД. Дане дослідження стало базою для проведення поглибленого аналізу таких секторів креативних індустрій, як дизайн, мода, народні художні промисли, концертна і музична індустрія, видавнича справа, реклама, ІТ тощо.

За інформацією Міністерства культури та стратегічних комунікацій України креативні індустрії «є основною складовою частиною креативної економіки та створюють значну кількість робочих місць у таких галузях, як медіа, дизайн, музика, кіно, театр, література та інші. Креативні індустрії створюють культурні та творчі продукти, які є основою креативної економіки, а креативна економіка надає можливості для розвитку та підтримки цих галузей за допомогою інвестицій, політичної підтримки та створення

сприятливого середовища для творчої діяльності. Таким чином, креативна економіка та креативні індустрії спільно сприяють економічному зростанню та розвитку суспільства. Зокрема зменшенню безробіття та підвищенню рівня доходів населення. «У 2019 році креативні індустрії згенерували 3,94% доданої вартості в Україні (€ 117 млрд), забезпечили роботою 352 тисяч людей, або 3,6% зайнятих осіб. У 2021 році Україна мала вагому частку креативної економіки (7% ВВП), але її потенціал ще вище (понад 10% ВВП). У 2022 році креативні індустрії України опинилися у кризовому стані через початок повномасштабної війни та її наслідки для всіх секторів національної економіки. Але попри складні обставини, у 2022 році Україна експортувала креативних послуг на 3766 млн доларів США, імпортувала на 724 млн, таким чином, позитивне сальдо склало 3042 млн доларів США. Частка експорту креативних послуг за даними Державної служби статистики України у загальному експорті послуг становила 41.1% (у 2021 році — 30,1%). З частки креативних послуг 41,1%, 40,5% становлять послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, 0.4% – роялті, а 0.2% культурні та рекреаційні послуги» [3]. Отже, креативні індустрії є широким сектором економіки, який об'єднує різноманітні галузі, що базуються на творчості, інноваціях та культурних продуктах. Ці галузі зазвичай створюють, виробляють або поширюють продукти та послуги, що мають високий ступінь оригінальності та виражають індивідуальний та художній підхід [18].

На жаль, аналіз стратегій регіонального розвитку та програм соціально-економічного розвитку територіальних громад Харківської області показав, що і «культурні індустрії» (культурна спадщина та традиційні види мистецтва) і «креативні індустрії» (прикладні творчі практики, інновації та генерація прибутків та робочих місць за рахунок створення інтелектуальної власності) [7] залишаються поза увагою більшості органів місцевого самоврядування.

Наприклад, у розділі 1.7.4. КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки, затверджена рішенням XXIII сесії VII скликання Харківської обласної ради від 27 лютого 2020 року № 1196-VII [26] взагалі відсутня інформація про наявність креативної індустрії у сфері культури та про плани з розвитку креативних індустрій на Харківщині. Також ця інформація відсутня і в розділі 1.8. Економічний потенціал. Це підтверджує недостатню обізнаність або незацікавленість органів влади у можливостях використання потенціалу креативних індустрій в регіоні, а значить втрату економічних можливостей під час реалізації Стратегічної цілі 3. Побудова конкурентно-спроможної та смарт-спеціалізованої просторової економіки з високою доданою вартістю, а саме завдання 3.4.1. Розвиток креативних індустрій Оперативної цілі 3.4. «Створення інноваційної та креативної економіки середніх і малих міст регіону».

Не менш важливим є вплив креативних індустрій на формування культурного обличчя суспільства, підтримці різноманітності та розвитку

творчих навичок талановитих індивідів, соціально-культурний розвиток кожної територіальної громади окремо та регіону в цілому. На нашу думку, для досягнення суттєвих змін в економічній складовій розвитку територіальних громад органам місцевого самоврядування спільно з працівниками сектору культури необхідно в першу чергу оцінити культурний ресурс громади, проаналізувати інноваційний потенціал креативних індустрій, позитивні та негативні складові, що впливають на розвиток креативних індустрій в громаді, а також розробити алгоритм виявлення інноваційних стандартів та цільових показників для оцінки впливу сектору культури на економічний розвиток територіальної громади та регіону.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. Криза в системі державному управлінні, проведення реформи децентралізації влади, російсько-українська війна актуалізували потребу в зміні вектору соціально-економічного розвитку держави, необхідність розроблення та запровадження нових механізмів державного регулювання регіонами, пошуку нових шляхів для забезпечення економічного зростання кожної територіальної громади, особливо тих, що знаходяться на прифронтових територіях та кожного дня зазнають руйнувань інфраструктури та важливих об'єктів/підприємств – наповнювачів місцевого бюджету.

Аналіз складових культурного ресурсу, наявного в територіальних громадах, засвідчує доцільність та необхідність їх обов'язкового використання при плануванні стратегій соціально-економічного розвитку територій, важливість для створення позитивного іміджу та забезпечення привабливого інвестиційного клімату в регіоні, забезпечення підвищення якості життя населення громад. У цьому контексті стратегічне планування повинно враховувати як прямий, так і опосередкований вплив креативних індустрій на розвиток місцевої економіки. Зростання доданої вартості, створеної креативними індустріями, викликає зростання валової доданої вартості в економіці. Розвиток економіки на культурних засадах в межах сучасної ринкової системи повинен передбачати використання наявних культурних, туристичних і соціальних ресурсів, кластерні структури та залучення інвестиційних проєктів. Такий підхід сприятиме підвищенню доходів місцевих бюджетів, досягненню запланованих економічних результатів, покращенню іміджу територіальних громад. Використання інструментів міжнародного менеджменту якості у сфері надання якісних культурних послуг населенню громади, яка функціонує на принципах успішності, ефективності та прозорості є досить актуальним як у теоретичному, так і практичному аспектах і має перспективи для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва Л. В., Олексенко Р. І. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2018. Вип. №18. С. 40–47.
2. Афанасьєва Л. В. Культура як ресурс економічного розвитку сучасного міста. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/>
3. Внесок креативних індустрій в економічний розвиток України. Офіційний сайт Міністерства культури та стратегічних комунікацій України URL: <https://mcsc.gov.ua/news/kreatyvni-industriyi-yih-rol-ta-misce-u-suchasnomu-ukrayinskomu-suspilstvi/>
4. Державне управління регіональним розвитком України : монографія за ред. В. Є. Вороніна, Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2010. 288 с.
5. Дирів А. Б. Соціально-економічний розвиток регіонів в умовах децентралізації. *Публічне управління XXI століття : синтез науки та практики : зб. тез XIX Міжнар. наук. конгресу. 19 квітня 2019 р.* 2019. С. 188–190.
6. Про внесення змін до Закону України «Про культуру» від 19.06.2018 року № 2458-VIII : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-19#Text>
7. «Про культуру» від 14.12.2010 № 2778-VI (із змінами) : Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
8. Креативні індустрії: вплив на розвиток економіки України» Київська школа економіки : Зведений звіт. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreativni-industriyi-Zvit.pdf>
9. Козлов К. І., Пільгун М. В. Децентралізація влади: розвиток соціального капіталу регіону. *Публічне управління XXI століття : синтез науки та практики : зб. тез XIX Міжнар. наук. конгресу. 19 квітня 2019 р.* 2019. С. 164–166 [in Ukrainian].
10. Конотопцев О. С. Напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2024. Вип. 1(78). С. 155–168.
11. Ксьонжик І. В., Потравка Л. О., Замковий В. М. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в Україні в контексті децентралізації. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.11.3
12. Куц Ю. О. Застосування управлінських технологій щодо формування успішних та спроможних територіальних громад. *Регіональне управління та місцеве самоврядування : підручник* ; Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний ; за заг. ред. В. В. Мамонової. Харків : «Магістр», 2020. С. 317–326.
13. Лісман Т. А. Теоретичні аспекти формування самодостатності територіальних громад. *Регіональне управління та місцеве самоврядування : підручник* ; Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний ; за заг. ред. В. В. Мамонової. Харків : «Магістр», 2020. С. 34–56.
14. Людський розвиток регіонів України аналіз та прогноз : кол. монографія ; за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е. М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. 328 с.
15. Малік М. Й. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво і менеджмент) : монографія ; за заг. ред. М. Й. Маліка (кер. авт. кол.), М. Ф. Кропивко, О. П. Булавка та ін. Київ : ННЦІАС, 2012. 642 с.
16. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком : монографія. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. 196 с.
17. Мартинович Н. О., Плуталов С. І. Сучасні тренди розвитку креативних індустрій та їх вплив на національну економіку. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : економіка та управління / Економіка та управління національним господарством*. 2022. № 3. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-3-03-08>
18. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. Офіційний сайт. «Креативні індустрії : їх роль та місце у сучасному українському суспільстві».

URL: <https://mesc.gov.ua/news/kreatyvni-industriyi-yih-rol-ta-misce-u-suchasnomu-ukrayinskomu-suspilstvi>

19. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією (із змінами) : Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text>

20. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо створення і організації функціонування центрів культурних послуг у територіальних громадах : Наказ Міністерства культури та інформаційної політики України від 01.12.2022 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0466921-22#Text>

21. Пащук Л., Свищук І. Регресійний аналіз впливу економічних факторів на розвиток креативних індустрій в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-46>

22. Петрова І. В. Культурні та креативні індустрії: проблема визначень. *Питання культурології*. 2022. (39). С. 63–77. URL: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.39.2022.256902>

23. Публічне управління : термінологічний словник / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білінська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білінської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

24. Регіони України : проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія за ред. З. В. Варналія. Київ : Знання, 2005. 498 с.

25. Ресурсний потенціал регіону : навч. посіб. / авт.-упоряд. : М. К. Орлатий, С. А. Романюк, І. О. Дегтярьова та ін. ; за заг. ред. М. К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2014. 724 с.

26. Рішення XXIII сесії VII скликання Харківської обласної ради від 27 лютого 2020 року № 1196-VII «Про схвалення Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки та Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки». URL: <https://ts.lica.com.ua/77/text/24485>

27. Савчук Д. М. Характеристика ресурсного потенціалу громади та оцінка ефективності його використання. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. № 1. Т. 3. С. 83–94.

28. Стеченко Д. М. Програмно-цільова орієнтація в управлінні соціально-економічним розвитком регіону. URL: <http://www.univer.km.ua/vistavnyk1375.pdf>

29. Тарасенко І. О. Креативна економіка: основні тенденції в Україні. Інтеграція науки і освіти: розвиток культурних і креативних індустрій. Київський національний університет технологій та дизайну, 2022.

30. Френкель І. В. Культура як розумна стратегія розвитку об'єднаної територіальної громади URL: https://lb.ua/blog/iryna_frenkel/364708_kultura_yak_rozumna_strategiya.html

31. Шлапак І. О. Сучасні проблеми формування механізмів стимулювання економічного зростання на регіональному рівні. *Збірник наукових праць Національної Академії державного управління при Президенті України*. 2018. Вип. 1. С. 167–177.

32. Ялоха Т. О., Білан В. В., Громадський Р. А. Креативні індустрії як драйвери розвитку світової економіки : прогноз ризиків післявоєнної відбудови України. *Академічні візії*. 2023. Вип. 16. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7688398>

33. Kovalenko O., Onysenko T., Mykytiuk O., Kravchenko T., Svyrydiuk T. Development prospects of Ukrainian creative industry enterprises under the challenges of wartime. *Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University*. UDC 65.06 JEL J20, J17 DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/8>

Стаття надійшла до редакції 19.03.2025 р.

Стаття рекомендована до друку 22.04.2025 р.

Plotnik N. A.,

Postgraduate student of the Department of Public Administration and Civil Service,
Education and Research Institute of Public Administration
of V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: plotnik_kh@ukr.net <https://orcid.org/0000-0002-2268-6926>

CULTURAL RESOURCE AS AN ACTIVE TOOL FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Annotation. The article examines the peculiarities of the socio-economic development of territorial communities after the completion of the reform of decentralization of power in the country and the full-scale invasion of Russian troops into the territory of Ukraine. It was determined that the settlement of inter-budgetary relations as a result of the decentralization reform opened up new opportunities for regions and territorial communities in the formation of local budgets and economic development. Threats and challenges to the security and economy of territorial communities of Ukraine as a result of Russian aggression indicate the need for local self-government bodies to implement changes and approaches to the formation of local budgets and economic growth.

It was established that the successful implementation of local development strategies of territorial communities depends on the effective use of available resources and opportunities, as well as the ability of territorial communities to manage investment and innovation activities. The use of a specific form of cooperation - the cluster model of the economy, will provide an opportunity to develop small and medium-sized businesses in rural communities, entrepreneurship and creative industries in urban communities, which will allow creating new jobs, concentrating and using funds for the development of innovations.

The importance of attracting "cultural resources" for the socio-economic development of territorial communities and the problem of using the components of a cultural resource to create a positive image of a capable community are substantiated. Unlike urban communities, most territorial communities in rural areas do not have a high level of business activity and have a low level of socio-economic development. The use of the existing tourist and recreational, natural and cultural-historical potential will allow the transformation of depressed territories, turning them into financially prosperous and culturally and economically developed territories. It is noted that the effective development of the community directly depends on the correct use of the cultural resource and the competence of the management of local self-government bodies and employees of the cultural sector. The implementation of creative ideas, the creation of a new cultural product that is sold is a strategic potential for the economic development of territorial communities, and also contributes to their sustainable and complex growth.

Keywords: *decentralization, culture, decentralization in the field of culture, cultural resource, creative industries.*

REFERENCES

1. Afanasyeva L. V. (2018) Active intercultural practices as an indicator of interaction between cultural groups and communities of a multiethnic city *Visnyk of Lviv University. Series of philosophical and political science studies*, 18, 40–47. [in Ukrainian].
2. Afanasyeva L. V. Culture as a resource for the economic development of a modern city. URL: <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/> [in Ukrainian].
3. Contribution of creative industries to the economic development of Ukraine. *Official website of the Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine*. URL:

<https://mcsc.gov.ua/news/kreatyvni-industriyi-yih-rol-ta-misce-u-suchasnomu-ukrayinskomu-suspilstvi/> [in Ukrainian].

4. State Administration of Regional Development of Ukraine (2010). monograph edited by V.E. Voronin, Ya.A. Zhalil. Kyiv: NISD, 288 p. [in Ukrainian].

5. Dyriv, A.B. (2019). Socio-economic development of regions in the context of decentralization *Public administration of the 21st century: synthesis of science and practice: collection of theses of the 19th International Scientific, 188–190*. [in Ukrainian].

6. Law of Ukraine (2018). «On Amendments to the Law of Ukraine «On Culture» No. 2458-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-19#Text> [in Ukrainian].

7. Law of Ukraine (2010). «On Culture» No. 2778-VI (as amended). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].

8. Summary report «Creative Industries: Impact on the Development of the Ukrainian Economy» *Kyiv School of Economics* URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/04/KSE-Trade-Kreatyvni-industriyi-Zvit.pdf> [in Ukrainian].

9. Kozlov, K.I., Pilgun, M.V. (2019). Decentralization of power: development of social capital of the region *Public administration of the 21st century: synthesis of science and practice: collection of theses of the 19th International Scientific Congress, 164–166*. [in Ukrainian].

10. Konotopsev, O.S. (2024). Directions of reforming the system of local self-government in Ukraine *Theory and practice of public administration, no. 1(78), 155–168*. [in Ukrainian].

11. Ksionzhuk, I.V., Potravka, L.O., Zamkovy, V.M. Socio-economic development of territorial communities in Ukraine in the context of decentralization. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.11.3 [in Ukrainian].

12. Kuts, Yu.O. (2020). Application of management technologies in the formation of successful and capable territorial communities. Regional management and local self-government: textbook; Yu. O. Kuts, V. V. Mamonova, V. V. Nakonechny; ed. V. V. Mamonova. Kharkiv: «Magister», 317–326. [in Ukrainian].

13. Lisman, T.A. (2020). Theoretical aspects of the formation of self-sufficiency of territorial communities Regional administration and local self-government: textbook; Yu. O. Kuts, V. V. Mamonova, V. V. Nakonechny; under the general editorship of V. V. Mamonova. Kharkiv: «Magister», 34–56. [in Ukrainian].

14. Human Development of Regions of Ukraine Analysis and Forecast (Collective Monograph)(2007) edited by Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Doctor of Economics, Prof. E. M. Libanova. Kyiv: Institute of Demography and Social Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, 328 p. [in Ukrainian].

15. Malik, M.Y. (2012). Socio-economic principles of rural areas development (economics, entrepreneurship and management) : monograph, edited by M. Y. Malik (editor-in-chief), M. F. Kropyvko, O. P. Bulavka and others. Kyiv: NNTsIAE, 642 p. [in Ukrainian].

16. Mamonova, V.V. (2006). Methodology of territorial development management: monograph. Kharkiv: Publishing house of Kharkiv Regional State Academic University «Magister», 196. [in Ukrainian].

17. Martynovych, N.O., Plutalov, S.I. (2022). Modern trends in the development of creative industries and their impact on the national economy. *Problems of modern transformations. Series: economics and management / Economics and management of the national economy, no. 3*. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-3-03-08> [in Ukrainian].

18. Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine. Official website. «Creative Industries: Their Role and Place in Modern Ukrainian Society» URL: <https://mcsc.gov.ua/news/kreatyvni-industriyi-yih-rol-ta-misce-u-suchasnomu-ukrayinskomu-suspilstvi/> [in Ukrainian].

19. Order of the Ministry for the Reintegration of Temporarily Occupied Territories of Ukraine (2022). «On Approval of the List of Territories in Which Combat Operations Are (Were)

Conducted or Temporarily Occupied by the Russian Federation» (as amended). No. 309 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text> [in Ukrainian].

20. Order of the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine (2022). No. 466 «On approval of Methodological recommendations for the creation and organization of the functioning of cultural service centers in territorial communities» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0466921-22#Text> [in Ukrainian].

21. Pashchuk, L., Svyshchuk, I. (2024). Regression analysis of the influence of economic factors on the development of creative industries in Ukraine. *Economy and Society*, no. 65. [in Ukrainian].

22. Petrova, I.V. (2022). Cultural and creative industries: the problem of definitions. *The problem of cultural studies* (39), 63–77. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.39.2022.256902> [in Ukrainian].

23. Kuybida, V.S., Bilynska, M.M., Petroe, O.M. (2018). Public administration: terminological dictionary. Kyiv: NADU, 224, 126; 155. [in Ukrainian].

24. Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development (2005). monograph edited by Z. V. Varnaliya. Kyiv: Znannya. 498 p. [in Ukrainian].

25. Resource potential of the region: teaching manual (2014). Kyiv: NADU. 724 p. [in Ukrainian].

26. Decision of the XXIII session of the VII convocation of the Kharkiv Regional Council (2020). No. 1196-VII «On approval of the Development Strategy of the Kharkiv Region for 2021-2027 and the Action Plan for 2021-2023 for the implementation of the Development Strategy of the Kharkiv Region for 2021-2027». URL: <https://ts.lica.com.ua/77/text/24485> [in Ukrainian].

27. Savchuk, D.M. (2018). Characteristics of the resource potential of the community and assessment of the effectiveness of its use. *Ukrainian Journal of Applied Economics*, no. 1(3), 83–94. [in Ukrainian].

28. Stechenko, D.M. Program-target orientation in managing the socio-economic development of the region. URL: <http://www.univer.km.ua/visnyk1375.pdf> [in Ukrainian].

29. Tarasenko, I.O. (2022). Creative economy: main trends in Ukraine. Integration of science and education: development of cultural and creative industries. *Kyiv National University of Technologies and Design*. [in Ukrainian].

30. Frenkel, I.V. Culture as a smart strategy for the development of a united territorial community URL: https://lb.ua/blog/iryna_frenkel/364708_kultura_yak_rozumna_strategiya.html [in Ukrainian].

31. Shlapak, I.O. (2018). Modern problems of forming mechanisms for stimulating economic growth at the regional level *Collection of scientific works of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 1, 167–177. [in Ukrainian].

32. Yaloha, T.O., Bilan, V.V., Hromadsky, R.A. (2023). Creative industries as drivers of world economic development: forecast of risks of post-war reconstruction of Ukraine. *Academic Visions*, no. 16. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7688398> [in Ukrainian].

33. Kovalenko, O., Onysenko, T., Mykytiuk, O., Kravchenko, T., Svyrydiuk, T. Development prospects of Ukrainian creative industry enterprises under the challenges of wartime. *Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University*. UDC 65.06 JEL J20, J17 DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/8> [in Ukrainian].

The article was received by the editors 19.03.2025.

The article is recommended for printing 22.04.2025.